

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาในอดีตมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการส่งออกสินค้าด้านอุตสาหกรรม ซึ่งผลของการพัฒนาประเทศดังกล่าวสร้างจุดอ่อนหลายประการที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศขาดความมั่นคงและไม่ยั่งยืน การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีการเพิ่มผลผลิตและการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่การส่งออกนั้นก็ต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบ สินค้าทุน เทคโนโลยีจากตลาดต่างประเทศ ขณะเดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยละเลยการให้ความสำคัญกับการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของประชาชนกลุ่มต่างๆ ปัญหาหนี้สินของคนไทยเป็นปัญหาเรื้อรังมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปัญหาหนี้สินได้สร้างความทุกข์ยากให้แก่คนไทยเป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง ทั้งเป็นตัวอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามแก้ไขปัญหา แต่ปรากฏว่าปัญหาหนี้สินก็ยังไม่ผ่อนคลาย ซึ่งเดิมนั้นกลุ่มเกษตรกรไทยมักเป็นกลุ่มประชากรที่ถูกพูดถึงว่าเป็นกลุ่มผู้ที่มีปัญหาหนี้สินมากที่สุด แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างกว้างขวางและรุนแรง ทำให้คนไทยมีปัญหาหนี้สินกันถ้วนหน้า นอกจากนั้นวิกฤตเศรษฐกิจยังทำให้หนี้สินครัวเรือนมีอัตราเพิ่มขึ้นทุกๆปี ซึ่งตลอด 4 ทศวรรษ ที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งหมดถึง 11 ฉบับ แต่การพัฒนาของรัฐบาลผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆนั้น ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนัก ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผลจากการพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ ต้องพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน จากภายนอกประเทศเป็นหลัก โดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีภายในประเทศให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอกจนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อสังคมไทย

ปัญหาหนี้สินของครัวเรือนถือได้ว่าเป็นปัญหาหลักๆของประเทศซึ่งรัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยต่างก็พยายามหาทางแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนให้หมดไป ในปี 2552 รัฐบาลได้มี

นโยบายแก้ไขปัญหานี้นอกระบบของประชาชน ซึ่งให้ประชาชนสามารถมาลงทะเบียนหนี้นอกระบบ โดยให้เจ้าหน้าที่นอกระบบยินยอมประนอมหนี้ โดยการโอนหนี้นอกระบบเข้าสู่ระบบสถาบันการเงินในเครือข่ายของรัฐบาล 6 แห่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งให้บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) ทำหน้าที่ให้บริการค้ำประกันลูกหนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันหรือผู้ค้ำประกัน ผลการดำเนินงานปรากฏว่ามียอดลูกหนี้ที่ขึ้นทะเบียนหนี้นอกระบบผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน ระหว่างวันที่ 1-30 ธันวาคม 2552 และวันที่ 1-29 มกราคม 2553 มีจำนวน 1,183,355 ราย จำนวนมูลหนี้ 122,672.19 ล้านบาท เจรจาประนอมหนี้สำเร็จจำนวน 602,803 ราย เจรจาไม่สำเร็จจำนวน 182,862 ราย และ ยุติเรื่องจำนวน 397,690 ราย ธนาคารและสถาบันการเงินชุมชนอนุมัติสินเชื่อแล้วจำนวน 412,741 ราย อยู่ในระหว่างดำเนินการจำนวน 75,066 ราย และจังหวัดที่มียอดผู้มาลงทะเบียนหนี้นอกระบบมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุรินทร์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ซึ่งจังหวัดอุบลราชธานี มียอดผู้มาลงทะเบียนหนี้นอกระบบมากเป็นอันดับ 5 มียอดผู้มาลงทะเบียนหนี้นอกระบบ จำนวน 32,910 คน และมียอดจำนวนหนี้สูงถึง 3,410,732,134.41 บาท (กรุงเทพมหานครจ้อออนไลน์, 2553, 30 มกราคม)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น อำเภอดงรักพิชผล เป็นอำเภอที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ทั้งหมด 1,465 ตร.กม. มีประชากร 121,193 คน (พ.ศ. 2552) โดยประชาชนส่วนใหญ่ภายในอำเภอมีกการประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพ เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ ฯลฯ ประชาชนส่วนมากมีความยากจนและมีหนี้สินล้นพ้นตัวจากการกู้ยืมเพื่อมาลงทุนในการเกษตรและอื่นๆ จากสถิติศูนย์แก้ไขปัญหานี้นอกระบบของกระทรวงมหาดไทย จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนลูกหนี้ที่ลงทะเบียนหนี้นอกระบบ จำนวน 1,606 ราย แต่จำนวนผู้มีหนี้ทั้งในและนอกระบบนั้นมีจำนวนมากกว่านี้ เพราะมียอดหนี้ไม่มากนักและสามารถประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ได้

ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่ครัวเรือนมีสัดส่วนหนี้สินเพิ่มขึ้นมากทุกๆปีตั้งแต่หลังวิกฤติการณ์เศรษฐกิจปี 2540 จนถึง 2553 การแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและหนี้สินประชาชนของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้พยายามแล้ว แต่ยังไม่สามารถขจัดความยากจนและหนี้สินได้หมดสิ้นไป เพียงแต่ลดความรุนแรงของปัญหา บางจุดก็แก้ไขให้เบาลงได้ บางจุดก็มีความรุนแรงของปัญหาเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาระหนี้สินของครัวเรือน โดยจะใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ภาระหนี้สินของครัวเรือนในเขตอำเภอดงรักพิชผล จังหวัด

อุบลราชธานี ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปเป็นแนวทางเสนอแนะเชิงนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินและปัญหาความยากจนภาคประชาชนในโอกาสต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภาระหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อภาระหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อประมวลปัญหาและอุปสรรคของการมีหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสภาพความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ในอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
2. ทราบภาระหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
3. ทราบปัจจัยที่มีผลต่อภาระหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี
4. ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับหนี้สินของครัวเรือน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาระหนี้สินของครัวเรือนในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ข้อมูลครัวเรือนของกรมพัฒนาชุมชน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2552 ซึ่งมีทั้งหมด 23 ตำบล ได้แก่ ตำบลกระเดียน ตำบลกุศยาลวน ตำบลกุศกร ตำบลขามเปี้ย ตำบลขุหลุ ตำบลคอนสาย ตำบลคำเจริญ ตำบลตระการ ตำบลตากแดด ตำบลถ้ำแซ่ ตำบลท่าหลวง ตำบลนาพิน ตำบลนาสะไม ตำบลบ้านแดง ตำบลสะพือ ตำบลหนองเต่า ตำบลห้วยฝ้ายพัฒนา ตำบลเกษม ตำบลเซเป็ด ตำบลเป้า ตำบลโคกจาน ตำบลโนนสูง ตำบลไหล่ทุ่ง โดยการสุ่มตัวอย่าง 400 กลุ่มตัวอย่าง มีช่วงระยะเวลาดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2554

1.5 แนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แนวความคิดเรื่องทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Consumption) เป็นแนวคิดของ Irving Fisher และ Roy Harrod ที่กำหนดให้ผู้บริโภคสามารถนำเอารายได้ทั้งหมดที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานตลอดช่วงชีวิตหรือรายได้ในอนาคตมาใช้จ่ายในการบริโภคปัจจุบันได้โดยการใช้วิธีการกู้ยืม จากช่วงเวลาอื่นมาบริโภคล่วงหน้าหรือลดการออมในปัจจุบันให้น้อยลง เพื่อบริโภคในปัจจุบันให้มากขึ้นและลดการบริโภคในอนาคตน้อยลง ดังนั้น ผู้บริโภคแต่ละคนจะกู้หรือออมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะความพอใจของแต่ละบุคคล เนื่องจากแต่ละบุคคลอาจจะมีปัจจัยที่กำหนดความพอใจของการบริโภคแต่ละเวลาต่างกัน

1.6 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

การกู้ยืมเงิน หมายถึง การยืมเงินโดยใช้ค้ำประกันพร้อมดอกเบี้ย

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลในครัวเรือนที่มีจำนวนคนในครัวเรือนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันและมีการบริโภคปัจจัย 4 ร่วมกัน โดยอาจจะเป็นสามี ภรรยาหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรืออาศัยอยู่ร่วมกันและมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง เงินได้ในรูปของตัวเงิน (Money Income) ของสมาชิกในครัวเรือน ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง กำไร เงินโอน ดอกเบี้ย หรือรายได้อื่นๆ ที่หักค่าใช้จ่ายแล้ว

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง มูลค่าหนี้จากการกู้ยืม การเช่าซื้อทรัพย์สินต่างๆ เช่น บ้าน ที่ดิน รถ สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน และการซื้อเชื่อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ยังไม่ได้ชำระเงินของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน

เงินกู้ยืม หมายถึง สินเชื่อที่ให้ผู้กู้ยืมมาจากแหล่งต่างๆ ในรูปของเงินสดเพื่อนำไปใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค หรือนำมาเพื่อลงทุน

การกู้ยืมเงินในระบบ หมายถึง การกู้ยืมเงินที่ผู้กู้ทำกับสถาบันการเงินหรือธนาคารที่มีกฎหมายรับรองและควบคุม ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กติกา เงื่อนไขและข้อบังคับต่างๆ โดยได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างยุติธรรม ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เมื่อมีปัญหาหนี้สินต้องมีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมาย การฟ้องร้องก็ต้องมีการบังคับจำนองหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินหรือหลักประกันเป็นไปตามขั้นตอน และทุกฝ่ายมีโอกาสเท่าเทียมกันในศาลไม่มีความเหลื่อมล้ำและอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

การกู้ยืมเงินนอกระบบ หมายถึง การกู้ยืมเงินที่ผู้กู้ทำกับเจ้าของเงินผู้ตกลงทำสัญญากู้ยืมกันเอง โดยไม่ได้ผ่านสถาบันการเงิน จึงเป็นการให้ผู้กู้โดยมิได้มีกฎหมายรองรับหรืออยู่นอกเหนือการควบคุมของกฎหมาย และผู้กู้ต้องเสียดอกเบี้ยอัตราที่สูงกว่ากฎหมายกำหนด

แหล่งเงินทุน หมายถึง แหล่งเงินที่ครัวเรือนไปกู้ยืม ทั้งเป็นสถาบันการเงินประเภทธนาคารและมิใช่ธนาคาร ได้แก่ องค์กร หรือบุคคลภายนอกทั่วไป